

భృగువల్లే

ప్రథమానువాకము

మం॥ భృగుర్వై వారుణిః । వరుణం పితర ముపససార । అధీ హి
భగవో బ్రహ్మతి । తస్మా ఏతత్ప్రవాచ । అన్నం ప్రాణం ।
చక్షు శ్రోత్రం మనో వాచ మితి । తగ్ం హేవా వాచ ॥ 2 ॥

వారుణిః = వరుణ పుత్రుడగు, భృగుః = భృగువను నతడు, భగవః = ఓ
పూజ్యుడా!, బ్రహ్మ = బ్రహ్మమును, అధీహి = ఉపదేశింపుము, ఇతి = అని, పితరం
వరుణం = తండ్రియగు వరుణుని, ఉపససారవై = సమీపించెను, తస్మై = ఆ
పుత్రునికొఱకు, అన్నం, ప్రాణం చక్షుః, శ్రోత్రం, మనః, వాచం = వాక్కు, ఇవి బ్రహ్మ
ప్రాప్తికి ద్వారములని, ఏతత్ = ఈ విషయము, ప్ర+ఉవాచ = లెస్సగా పలికెను.

మం॥ యతో వా ఇమాని భూతాని జాయంతే । యేన జాతాని జీవంతి
యత్రయంత్యభిసంవిశంతి । తద్విజిజ్ఞాసస్వ । తద్ బ్రహ్మతి ।
స తపోతప్యత । స తపస్తప్తా ॥ 2 ॥

యతః = ఎవని వలన, ఇమాని = ఈ, భూతాని = ప్రాణులు,
జాయంతే = పుట్టుచున్నవో, యేన = ఎవనిచే, జీవంతి = జీవించుచున్నవో,
యోగనిద్ర యందు, యత్ = దేనిని, ప్రయంతి = పొందుచున్నవో, అభిసంవిశంతి
= తాదాత్మ్యము నొందుచున్నవో, తత్ = అది, బ్రహ్మ+ఇతి = బ్రహ్మమని, తం =
ఆ భృగువునుగూర్చి, ఉవాచ = చెప్పెను, తండ్రి చెప్పినట్లు, సః = ఆ భృగువు, తపః
= తపస్సును, అతప్యత = ఆచరించెను, సః = ఆ భృగువు, తపః = తపస్సును,

తప్తా = ఆచరించి. భారతము మోక్ష ధర్మ. 250-4 శ్లో॥ మనసశ్చేంద్రియాణాం
చ హ్యేకాగ్రం పరమం తపః, తజ్ఞాయ సర్వధర్మేభ్యః స ధర్మః పర ఉచ్యతే ॥
మనసశ్చ=మనస్సు యొక్కయు, ఇంద్రియాణాంచ=జ్ఞానకర్మేంద్రియాల యొక్కయు,
హి=ప్రసిద్ధముగా, ఏకాగ్రం=ఏకాగ్రతను, పరమం తపః=ఉన్నతోన్నత తపస్సు,
తత్=అదియే, సర్వధర్మేభ్యః=సర్వధర్మములకంటె, జ్ఞాయః= శ్రేష్ఠమును, పరః=
గొప్పదియునునని, ఉచ్యతే=చెప్పబడును, ఇట్టి తపస్సుచే తపించి.

ద్వితీయానువాక్ము

మం॥ అన్నం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । అన్నాద్భేద ఖల్విమాని భూతాని
జాయంతే । అన్నేన జాతాని జీవంతి । అన్నం ప్రయన్త్యభిసంవిశంతీతి
తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితర ముపససార । అధీహి
భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ం హోవాచ । తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ
తపో బ్రహ్మేతి । స తపో_తప్యత । స తపస్తప్తా ॥ 1 ॥

ఇమాని = ఈ, భూతాని = ప్రాణులు, అన్నాత్+హి+ఏవ = అన్నము
వలననే, జాయంతే ఖలు = పుట్టుచున్నవిగదా! జాతాని = పుట్టినవి, అన్నేన =
అన్నముచేత, జీవంతి = జీవించుచున్నవి, అన్నం = అన్నమును గూర్చియే,
ప్రయంతి = లీనమగుచున్నవి, అభిసంవిశంతి = తాదాత్మ్యమును పొందుచున్నవి,
ఇతి = ఇట్లు, అన్నం = అన్నమును, బ్రహ్మఇతి = బ్రహ్మమని, వ్యజానాత్ =
తెలిసికొనెను, తత్ = ఆ విషయమును, విజ్ఞాయ = తెలిసికొని, పునః = మరల,
పితరం వరుణం = తండ్రియైనవరుణుని, 'అధీహి భగవో బ్రహ్మ' ఇతి = అని,
ఉపససార = సమీపించెను, తం = ఆ పుత్రునిగూర్చి, తపసా = తపస్సుచే, బ్రహ్మ
= బ్రహ్మమును, విజిజ్ఞాసస్వ = తెలిసికొనుము, తపః = తపస్సే, బ్రహ్మ ఇతి =
బ్రహ్మమని, ఉవాచ హ = పలికెను, సః = ఆ భృగువు, తపః తప్యత = తపస్సుచే
తపించెను, సః = ఆ భృగువు, తపః తప్తా = తపస్సుచే దపించి, మథించి.

శ్రుతీయానువాక్ము

మం॥ ప్రాణో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ప్రాణాద్ధ్వేవ ఖల్విమాని భూతాని
జాయంతే । ప్రాణేన జాతాని జీవంతి । ప్రాణం ప్రయంత్యభి
సంవిశంతి । తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితర ముపససారః
అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ం హోవాచ । తపసా బ్రహ్మ
విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి స తపోఽతవ్యత । స తప స్తప్తా ॥

చతుర్థానువాక్ము

మం॥ మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । మనసో హ్యేవ ఖల్విమాని భూతాని
జాయంతే । మనసా జాతాని జీవంతి । మనః ప్రయన్త్యభి సంవిశంతి
తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితర ముపససారః । అధీహి
భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ం హోవాచ । తపసా బ్రహ్మ విజిజ్ఞాసస్వ
తపో బ్రహ్మేతి । స తపోఽతవ్యత । స తపస్తప్తా ॥

పంచమానువాక్ము

మం॥ విజ్ఞానం బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । విజ్ఞానాద్ధ్వేవ ఖల్విమాని భూతాని
జాయంతే । విజ్ఞానేన జాతాని జీవంతి । విజ్ఞానం ప్రయన్త్యభి
సంవిశంతి । తద్విజ్ఞాయ । పునరేవ వరుణం పితర ముపససారః
అధీహి భగవో బ్రహ్మేతి । తగ్ం హోవాచ । తపసా బ్రహ్మ
విజిజ్ఞాసస్వ । తపో బ్రహ్మేతి । స తపోఽతవ్యత । స తపస్తప్తా ॥

షష్ఠానువాక్ము

మం॥ ఆనందో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ఆనందాద్ధ్వేవ ఖల్విమాని భూతాని
జాయంతే । ఆనందేన జాతాని జీవంతి । ఆనందం ప్రయంత్యభిసం

విశస్తీతి । సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా । పరమే వ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితా ।
య ఏవం వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాస్థవతి
ప్రజయా పశుభిః బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్కీర్త్యా ॥

స+ఏషా = ఆ ఈ. విద్యా =విద్య, వారుణీ = వరుణునిచే చెప్పబడినది,
భార్గవీ = భృగు మహర్షిచే తెలిసికొనబడినది, పరమే వ్యోమన్ = శ్రేష్ఠమయిన
ఆపోస్థానమునందలి, చిదాకాశమునందు, ప్రతిష్ఠితా = పరిసమాప్తి నొందినది.
(ఇక్కడ ఇంతవరకే ఉన్నది.)

సప్తమానువాక్ము

మం॥ అన్నం స నిన్దాత్ । తద్ ప్రతం । ప్రాణోవా అన్నం । శరీర
మన్నాదం । ప్రాణే శరీరం ప్రతిష్ఠితం । శరీరే ప్రాణః ప్రతిష్ఠితః ।
తదేతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం । స య ఏతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం
వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాస్థవతి ప్రజయా
పశుభిః । బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్ కీర్త్యా ॥

అష్టమానువాక్ము

మం॥ అన్నం స పరిచక్షీత । తద్వ్రతం । ఆపోవా అన్నం । జ్యోతి
రన్నాదం । అప్పు జ్యోతిః ప్రతిష్ఠితం । జ్యోతిష్యాపః ప్రతిష్ఠితాః ।
తదేతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం । స య ఏత దన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం
వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవా నన్నాదో భవతి । మహాస్థవతి ।
ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్కీర్త్యా ॥

నవమానువాక్ము

మం॥ అన్నం బహుకుర్వీత । తద్వ్రతం । పృథివీవా అన్నం । ఆకాశో
న్నాదః । పృథివ్యామాకాశః ప్రతిష్ఠితః । ఆకాశే పృథివీ ప్రతిష్ఠితా ।

తదే తదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం । స య ఏతదన్న మన్నే ప్రతిష్ఠితం
వేద ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్భవతి ప్రజయా
పశుభిః బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్మోర్త్యా ॥

7,8,9, అనువాకములు :- 7. అన్నం = అన్నమును, స నింద్యాత్ = నిందింపగూడదు, తత్ప్రతం = అది బ్రహ్మవేత్తప్రతము, ప్రాణఃవా = ప్రాణమే, అన్నం, శరీరం = శరీరము, అన్నాదం = అన్నమును భక్షించునది, ప్రాణే = ప్రాణము నందు, శరీరం, ప్రతిష్ఠితం = నిలువబడినది, శరీరే, ప్రాణః, ప్రతిష్ఠితః. 8. అన్నం = అన్నమును, నపరిచక్షీత = పరిహరింప కూడదు, తత్ప్రతం = అదిబ్రహ్మవేత్త ప్రతము, ఆపః = ఉదకములు, అన్నంవై = అన్నముకదా, జ్యోతిః, అన్నాదం, అప్పు = జలములందు, జ్యోతిః, ప్రతిష్ఠితం, జ్యోతిషి = జ్యోతియందు, ఆపః = ఉదకములు, ప్రతిష్ఠితాః. 9. అన్నం = అన్నమును, బహు = విస్తారముగా, కుర్వీత = సంపాదింప వలయును, తత్ప్రతం = అది బ్రహ్మవేత్తల ప్రతము, పృథివీ = భూమి, అన్నంవై = అన్నముకదా! ఆకాశః. అన్నాదః, పృథివ్యాం = భూమియందు, ఆకాశః, ప్రతిష్ఠితా, ఆకాశే = ఆకాశమునందు, పృథివీ, ప్రతిష్ఠితా.

తత్ ఏతత్ = ఆ ఈ, అన్నం, అన్నే = అన్నమునందు, ప్రతిష్ఠితం, యః = ఎవడు, ఏతత్ = ఈ, అన్నం, అన్నే = అన్నమునందు, ప్రతిష్ఠితం, అని, వేద = గురు సన్నిధిలో సంపూర్ణముగా ఎఱుగుచున్నాడో, సః = అతడు, ప్రతితిష్ఠతి = స్థిర చిత్తుడగును, అన్నవాన్ = అన్నముకలవాడును, అన్నాదః = జరరాగ్ని సరిగా నుండుటచే అన్నమును తృప్తిగా భుజించువాడును, భవతి = అగుచున్నాడు, ప్రజయా = ప్రజలచే, పశుభిః = పశువులచే, బ్రహ్మ వర్చసేన = బ్రహ్మతేజముచే, మహాన్మోర్త్యా = గొప్ప కీర్తిచేతను, మహాన్భవతి = గొప్పవాడగును.

అన్నజరరాగ్నులును, శరీరప్రాణములును, ఆపోజ్యోతులును, పృథి వ్యాకాశములును పరస్పరమన్నాన్నాదములు. వాక్కునందగ్ని యున్నంతవఱకు నీరూఱుచుండును. సంకల్పము లెక్కువయినచో నుమ్మి నీరగును. సంకల్పము లణగుచుండగా నమృతమగును అమృతమేర్పడినప్పటి జ్యోతి అహంకార

జీవేశులుగా మాతీ బ్రహ్మమున లీనమగును. స్థూలము పృథివి. కైవల్యమాకాశము. స్థూలమును గురుకీలుచే దాటినచో క్రమక్రమముగా కైవల్యమునొందుదుము. ఇట్లుచతుర్విధాన్నములున్నవి. ఈ నాల్గింటిని కైవల్యమున మనమున్నచో ఈశ్వరుడు పక్వముచేయును. అన్నమనెడు పదమునకు భుజించు పదార్థమునకు అర్థము చేసినచో భక్ష్యభోజ్యచోవ్య లేహ్య పానీయములైదగునేగాని చతుర్విధములు కాదు.

దశమానువాక్యము

మం॥ న కంచన వసతౌ ప్రత్యాచక్షీత । తద్రవతం । తస్మాద్యయాకయా
చ విధయా బహ్వాన్నం ప్రాప్నుయాత్ । అరాధ్యస్మా అన్నమిత్యా
చక్షతే । ఏతద్వైముఖతోఽన్నగ్ం రాధం । ముఖతోఽస్మా అన్నగ్ం
రాధ్యతే । ఏతద్ వై మధ్యతోఽన్నగ్ం రాధం । మధ్యతోఽస్మా
అన్నగ్ం రాధ్యతే । ఏతద్వా అంతతోఽన్నగ్ం రాధం । అంతతోఽ
స్మా అన్నగ్ం రాధ్యతే ॥ 1 ॥

వసతౌ = ఇంటియందు, కంచన = ఏవనిని, ప్రత్యాచక్షీత = నిషేధింప గూడదు. తద్రవతం = అదియొక ఉపాసకుని వ్రతము, తస్మాత్ = అందువలన, యయాకయాచవిధయా = శాస్త్రీయమయిన యేదో ఒక విధముచేత, అన్నం = అన్నమును, బహు = మిక్కుటముగా, ప్రాప్నుయాత్ = సంపాదించవలయును, అస్మై = ఇయ్యధితికొఱకు, అన్నం = అన్నము, అరాధి = సిద్ధముగ నున్నది, ఇతి = అని, అచక్షతే = పలుకుచున్నారు, అన్నం ఏతత్ వై రాధం = ఇదిగో! సిద్ధమయినది, ముఖతః = ఎదుటనే, అస్మై = ఇతనికొఱకు, ముఖతః = ఎదుటనే, అన్నం, రాధ్యతే = పొందబడును, గురుకీలుచే చతుర్విధాన్నము బ్రహ్మార్పణ మగుటకు సిద్ధమై యుండవలయును.

మం॥ య ఏవం వేద । క్షేమ ఇతి వాచి । యోగక్షేమ ఇతి ప్రాణా
పాసయోః । కర్మేతి హస్తయోః । గతిరితి పాదయోః । విముక్తిరితి
పాయా । ఇతి మానుషీః సమాజ్ఞాః ॥ 2 ॥

యః = ఎవడు, ఏవం = ఈ విధముగా, వేద = జ్ఞేయానంతరము తెలిసి
 కొన్నాడో, సః = ఆ బ్రహ్మోపాసకుని, వాచి = వాక్కునందు, క్షియతి వసత్యస్మి
 నితిక్షేమః. క్షినివాసగత్యోః క్షిణోత్యశుభమితి క్షేమం. క్షిణుహింసాయాం. అస్మిన్ =
 దీనియందు, క్షియతి = వసతి = నివసించును, ఇతి, క్షేమము. అశుభం =
 అశుభము, క్షిణోతి = నశించు, ఇతి. క్షేమము. అశుభము నశించి శుభము
 వసించును, ప్రాణాపానయోః = ప్రాణాపానములందు, యోగక్షేమ. ఇతి = క్షేమము
 = ఉన్నదానిని రక్షించుకొనుట, యోగము = పొందనిదానిని పొందించుకొనుట,
 గురుకీలు కుదిరిన బ్రహ్మనందమునుండి జాఱకుండుట, చంచలముచే పొందని
 కైవల్యము నొందుట ఈ యోగక్షేమములు నిలుచును, హస్తయోః = హస్తములందు,
 కర్మ+ఇతి = పనిచేయు బలమునిలుచును, పాదయోః = పాదములందు, గతిః+ఇతి
 = గమనశక్తి తగ్గదు, పాయౌ = పాయువునందు, విముక్తిః ఇతి = వినర్జనశక్తి
 స్థిరముగా నుండును, ఇతి = ఇవి, మానుషీః = మనుష్యుడగు స్థూలశరీర సంబంధము
 లయిన, సమాజ్ఞాః = కీర్తులు దేవునందు లీనమగుచు, అంతర్ముఖవృత్తి జ్ఞేయమయిన
 బ్రహ్మజ్ఞానములో నుంటిమేని స్థూలశరీరమునకిట్టి శక్తి లభించి స్థిరముగ మనమెంత
 వఱకు నుందుమో అంతవఱకు నుండుటచే దేవునకు కీర్తి ప్రాప్తించును.

మం॥ అథ దైవీః । తృప్తి రితి వృష్టా । బలమితి విద్యుతి । యశ ఇతి
 పశుషు । జ్యోతిరితి నక్షత్రేషు । ప్రజాతిరమృత మానంద ఇత్యుపస్థే
 సర్వమిత్యాకాశే । తత్ ప్రతిష్ఠేత్యుపాసీత । ప్రతిష్ఠావాన్భవతి । తన్మహా
 ఇత్యుపాసీత । మహాన్భవతి । తన్మన ఇత్యుపాసీత । మానవాన్భవతి
 తన్నమ ఇత్యుపాసీత । నమ్మనైస్తై కామాః । తత్ర హేత్యుపాసీత
 బ్రహ్మవాన్భవతి । తద్బ్రహ్మణః పరిమర ఇత్యుపాసీత ॥ 3 ॥

అథ = ఇక, దైవీః = దైవీసంపదను గూర్చి చెప్పబడును, దైవీ, శుద్ధ
 సాత్విక ప్రకృతి, బ్రహ్మకారవృత్తి, త్రిగుణ సామ్యవస్థ, తురీయము, అంతర్ముఖవృత్తి,
 వృత్తివ్యాప్తి ఈ పేళ్లన్నియు ఒకే స్థితినిగూర్చి చెప్పినట్లు బ్రహ్మనిష్ఠులెఱుగుదురు.
 శుద్ధ సాత్వికప్రకృతి మనలో ఏర్పడినపుడు జీవత్వము పోయి ఈశ్వరత్వము వచ్చును.

అవుడు, వర్షతీతి వృష్టిః, వృషు సేచనే. వర్షతి = తడుపునది. ఇతి, వృష్టి, తృప్యత ఇతి తృప్తిః, తృప్తీణనే. తృప్యతే = తనివినొందింపబడునది. ఇతి, తృప్తి. వృష్టౌ = తురీయమున ఆపోస్థానమున వర్షించునమృత వర్షమునందు. తృప్తి = తనియుట నొందుదుము, ఇతి = అనియు, విశేషేణ ద్యోతత ఇతి విద్యుత్. ద్యుతదీప్తౌ. విశేషేణ = విశేషాకారముగా, ద్యోతతే = ప్రకాశించును, ఇతి, విద్యుత్. త్రిగుణ సామ్యావస్థలో బ్రహ్మాంపు విశేషాకారము గోచరించును, బలతి ప్రాణతి బలం. బలప్రాణనే. బలతి = ప్రాణతి = బ్రతికించును, ఇతి బలము. విద్యుతి = దేవుని విశేషాకారమును దర్శించినచో, బలం ఇతి = బ్రతుకు యేర్పడును, ఇతి = అనియు, దేవునిలో లీనమగుటే బ్రతుకు, చావేయుండదు, అశ్నుతే దిశ ఇతి యశః. అశూన్యాప్తౌ. దిశః = దిక్కులను, అశ్నుతే = వ్యాపించునది, యశస్సు. పశుషు = జీవులందు, యశః = కీర్తి, ఇతి, అంతర్ముఖవృత్తిచే జీవుల అవిద్య పోయి యీశ్వరత్వము లభించుటచే వ్యాపకత్వము లభించుచుండు ననియు, నక్షరతీతి నక్షత్రం. క్షర సంచలనే. నక్షరతి = నశింపనిది, ఇతి, నక్షత్రము, ద్యోతత ఇతి జ్యోతిః ద్యుతదీప్తౌ. ద్యోతతే = ప్రకాశించునది, ఇతి, జ్యోతి. నక్షత్రేషు = నక్షత్రములందు. జ్యోతిః, ఇతి, ఉపసమీపే తిష్ఠతీ త్యుపస్థః. ప్లాగతి నివృత్తౌ. ఉప=సమీపే=సమీపమున, తిష్ఠతి=ఉండునది, ఇతి, ఉపస్థః. శుద్ధసాత్విక ప్రకృతి దేవునకు నిత్యానపాయని కనుక మాయ ఉపస్థ. ఉపస్థే = మాయయందు, ప్రజాతిః అమృతం = లెస్సగా జనించు అమృతము, ఆనందః = బ్రహ్మానందము అనియు, ఆకాశే = ఆనందంతాత్ కాశత ఇతి ఆకాశః. ఆ = సమంతాత్ = అంతట, కాశతే = ప్రకాశించునది, ఇతి, ఆకాశము. ఆకాశే = అంతట ప్రకాశించుచున్న ఈశ్వరు నందు. సర్వం = సర్వమునున్నది, ఇతి = అనియు, తత్ = అయ్యాశ్వరుని, ప్రతిష్ఠ ఇతి ఉపాసీత = ఉపాసింపవలయును. తత్ = యోగనిద్ర యందన్నియు పడిపోగా మిగిలినదానిని, మహా ఇతి = మహా అని, ఉపాసీత, మహాన్, భవతి, తత్ = దానిని, మన్యతే అనే నేతి మనః. మనజ్ఞానే. అనేన = దీనిచేత, మన్యతే = ఎఱుగబడును, ఇతి, మనస్సు, ఈ ఈశ్వర చైతన్యముచేతనే జడమయిన యనాత్మకు చేతనత్వము కలిగినదని ఈశ్వరు సుపాసింపవలయును. మానవాన్ = చిత్తైన్నత్యము కలవాడు, భవతి. తత్ = దానిని, నమః ఇతి, ఉపాసీత, అన్యై = ఇతనికొఱకు, కామాః = కోరికలు,

నమ్యంతే = లోబడుచున్నవి తత్, బ్రహ్మ ఇతి, ఉపాసీత, బ్రహ్మవాన్ = వేదము గలవాడు, భవతి, పరివేష్టనము=చుట్టుకొనుట, మ్రియతే మరః. మృజ్ ప్రాణత్యాగే. మ్రియతే = చచ్చుట, మరః, పరిమరః = ఈశ్వరత్వమున మహా కారణమున హంసభావముచే చుట్టివచ్చుటచే మరణ హేతువగును, సోహంభావముచే చుట్టివచ్చినచో నమృత హేతువగును, తత్ బ్రహ్మణః = ఆ బ్రహ్మమును, పరిమరః ఇతి, ఉపాసీత.

**మం॥ పర్యేణం మ్రియంతేద్విషంతః సపత్నాః । పరియే ప్రియా భ్రాతృవ్యాః ।
స యశ్చాయం పురుషే । యశ్చాసావాదిత్యే । స ఏకః ॥ 4 ॥**

పరి+ఏనం = హంసః భావమునతిక్రమించి సోహంభావమున చుట్టి ఆత్మపూజ చేయునతనిని, ద్విషంతః = ద్వేషించునట్టి, సపత్నీవ దుఃఖ హేతుత్వాత్ సపత్నః. సపత్ని+ఇవ = సవతివలె, దుఃఖకారణుడగుటవలన, సపత్నాః = శత్రువులు, మ్రియంతే = చనిపోవుచున్నారు, అప్రియాః = అప్రియులగు, భ్రాతృవ్యాః = దాయాదులు, పరిమ్రియంతే = మరణింతురు, కామాదులు శత్రువులు, తెలివి పనులు దాయాదులు. పురుషే = పురుషునందు, యః చ = ఏ ఆత్మగలదో, సః అయం = ఆ ఈ ఆత్మ, ఆదిత్యే = ఆదిత్యునందు, యః చ = ఏ ఆత్మగలదో, అసౌ = ఈ ఆత్మ, సః = ఆ రెండును, ఏకః = ఒకే ఆత్మయే.

**మం॥ స య ఏవం విత్ । అస్మాన్ లోకాత్ ప్రేత్య । ఏత మన్నమయ
ప్రాణమయ మనోమయ విజ్ఞానమయానందమయ మాత్మాన
ముపసంక్రమ్య । ఇమా స్లోకాన్మామాన్నీ కామరూప్యనుసంచరన్ ।
ఏతత్సామ గాయన్నాస్తే । హాకిపూ హాకిపూ హాకిపూ ॥ 5 ॥**

యః = ఎవడు, ఏవం విత్ = ఇట్లెఱుగునో, సః = అతడు, అస్మాత్ లోకాత్ = ఈ లోకమునుండి, ప్రేత్య = మరణించి, ఇహలోకాభిమానమును త్యజించుటే చావు. ఏతం = ఈ, అన్నప్రాణ మనోవిజ్ఞానానంద మయ పంచకోశ రూప, ఆత్మానం = ఆత్మను వరుసగా, ఉపసంక్రమ్య = పొంది, ఇమాన్ లోకాన్ = ఈ పంచకోశలోకములను, అనుసంచరన్ = అనుసరించి చరించుచు, కామాన్నీ

= కోరినచతుర్విధాన్నయుక్తుడై, కామరూపీ = కోరినరూపవంతుడై, అనుసంచరన్,
ఏతత్. సామ = సామను, గాయన్ = గానముచేయుచు, ఆస్తే = ఉండును,
హాసిపు హాసిపు హాసిపు = ఆశ్చర్యముగదా!

మం॥ అహ మన్న మహమన్న మహ మన్నమ్ । అహమన్నాదో²హ
మన్నాదో²హమన్నాదః । అహగ్ం శ్లోక కృదాహగ్ం శ్లోక కృదా
హగ్ం శ్లోక కృత్ । అహమస్మి ప్రథమజా ఋతాసిన్య ।
పూర్వం దేవేభ్యో అమృతస్య నాశిభాఇ । యో మాదదాతి స ఇ
దేవమా ౩¹వాః । అహమన్న మన్న మదంతమాసిద్ధి । అహం
విశ్వం భువన మభ్యభవామి సువర్ణజ్యోతీః । య ఏవం వేద ।
ఇత్యుపనిషత్ ॥ 6 ॥

అహం అన్నం, అన్నాదః, శ్లోకృత ఇతి శ్లోకః శ్లోకృతే = కీర్తింపబడును,
ఇతి, శ్లోకః = కీర్తి, శ్లోకకృత్ = కీర్తికరుడను, అహం = నేను, ఋతస్య = మూర్తా
మూర్తమగు స్థూల సూక్ష్మముల కంటెను, దేవేభ్యః = దేవతల కంటెను, పూర్వం =
పూర్వమును, ప్రథమజాః = మొదటను పుట్టిన యీశ్వరుడను, అస్మి = అగుచున్నాను,
అమృతస్య = అమృతమునకును, నాభిః = శిఖాచక్రమగుచున్నాను, యః = ఎవడు,
మా = నన్ను, దదాతి = అన్నార్థులకిచ్చుచున్నాడో, ఈశ్వరత్వము నిచ్చుటే అన్నము
నిచ్చుట, సఇత్ = అతడే, ఏషం = ఇట్లు, అవాః = నన్ను రక్షించును, నా మార్గమును
స్థాపించును, (అన్నం = ఈశ్వరత్వమునివ్వక.) అన్నం = ఈశ్వరత్వమును, అదంతం
= తానుమాత్రమే అనుభవించువానిని. అహం = యీశ్వరుడనగునేను, అద్మి =
తినుచున్నాను, వృద్ధినొందింపను, అహం = నేను, విశ్వం భువనం = స్థూలసూక్ష్మ
కారణ మహాకారణాత్మకమగు సమస్త భువనమును, అభ్యభవాం = తిరస్కరించి
శుద్ధ బ్రహ్మమునయ్యెదను, సువర్ణజ్యోతీః = నా స్వరూపము, శుభాక్షరములగు
వేదముల పలికించు జ్యోతిగనున్నది. యః = ఎవడు, ఏవం = ఇట్లు, వేద = జ్ఞేయ
మయిన బ్రహ్మమును తెలిసికొనునో, వాడు, ఉపనిషత్ = ఉపనిషత్స్వరూపుడే,
ఇతి = సమాప్తము.

భృగువల్ల సారాంశము

గురుకీలులో శ్రద్ధగా నిలుచుటే తపస్సు, మూడు సోపానములలో దేని యందయిననూ సూతీనుండి జాతిపోక దిట్టముగా నిల్చుటే తపస్సు. ఇట్టి తపస్సుచే నెంతజీుతుమో యంత తత్త్వజ్ఞానమేర్పడును, అన్నజర్రాగులును శరీర ప్రాణములును ఆపోజ్యోతులును, పృథవ్యాకాశములును మిశ్రమమైయున్న యన్నమయకోశము తపస్సునందూడిపోయినపుడు తానే లేననియు, లీనమయ్యెడు దాక శరీరాభిమాన మున్నదనియు, ఇట్టి కోశముచే తనే స్థూలశరీరము లుత్పన్నమగుచున్నవనియు గుర్తించి భృగువు తండ్రియగు వరుణునితో తనయనుభవమును చెప్పెను. అన్నమయ కోశమునకు పృథివి స్థానము. ఇంకనూ తపముచే తప్పుడవగుమని చెప్పిన తండ్రి యాజ్ఞప్రకారము తపముచే తపించి భృగువిట్లు తండ్రితో విన్నవించెను.

రేచక పూరకములు ప్రాణాపాన వృత్తులు. ఉదకౌదనముల గ్రహించును. తృష్ణాక్షుధలకు హేతువులు. స్థూలశరీర పరిణామకారణములు. ద్వుంద్వు మూలములు. జనన మరణాదుల కలిగించును. సహజకుంభకమున ప్రాణాపాన సంచార శూన్యత్వమున నిర్ద్వంద్వ భావమేర్పడినపు డన్నమయకోశము జడమగును. అన్నమయకోశ సారము ప్రాణమయ కోశము, ఇదియే జీవరాశి జన్మస్థితి లయ హేతువగుటచే బ్రహ్మమనెను.

మరల తండ్రియాజ్ఞప్రకారము తపస్సుచే తపించి, సంకల్పముచే కుండలినీ శక్తి చలించి ప్రాణాపాన సంచారముండుటచే సంకల్పించు మనోమయకోశ మాత్మయనియు, పిమ్మట స్థావర మనస్సగు బుద్ధియే మనోమూలమని గుర్తించి విజ్ఞానమయ కోశము బ్రహ్మమనియు విన్నవించుకొనెను. ఇంకనూ తపముచే తపించి, “దేవుడే ఆనందము. సంకల్పములు నిలిచి పోవునపుడెల్లను బ్రహ్మానందము గోచరించుటచే నిర్యానందమే బ్రహ్మమనియు గుర్తించి, విషయములు లభించుట, సంకల్పరాహిత్య మేర్పడుట, ఆనందానుభవము కలుగుట యివి యేకకాలమున లభించుటచే విషయములనుండియే ఆనందము లభించుననెడు పొరబాటే

కారణశరీరమనియు, దీనిచే జీవరాశ్యత్పత్తి స్థితిలయములనియు గమనించి, తృప్తిపడక యోగనిద్రయందన్నియు పడిపోయినపుడు మిగిలిన బ్రహ్మానందమే ప్రత్యగభిన్న బ్రహ్మమ”ని తండ్రిసమ్మతి నొందెను. ప్రాణమనోవిజ్ఞానానందమయ కోశములకు వాయ్వాకాశోదకాగ్ని స్థానములు.

అన్నమును నిందింపరాదు. శుచిగా శుభ్రముగా నొనర్చిన యన్నమును స్వల్పవిలువగల దానినైనను భుజించుటే మహాత్ముల వ్రతము. ఇట్టివారికి అన్న మెచటనైనను లభించును. అన్నములేనిచో అన్నమయకోశము ప్రాణమును, ప్రాణమయ కోశమన్నమును పెరికికొని భక్షించును. అన్నమనగా కేవలధాన్యాదులతో నేర్పడినది మాత్రమేకాదు. అన్నజరరాగులును, ప్రాణశరీరములును, ఆపోజ్యోతు లును, పృథివ్యాకాశములును అగును. అన్నమును త్రోసివేయకూడదనినపుడెట్టి మానవునైనను తిరస్కరింపకూడదని గూఢార్థము. అన్నమనగా సంపదయునగును. సంతానము నగును. ఆస్తిని, చేతిక్రింది ప్రజలను, ఉపయోగపడు పశువులను దండిగా సంపాదింప వలయుననియు, వీనిలోనే మునిగిపోక, గురుకృపనొంది బ్రహ్మానిష్ఠును సిద్ధింపజేసికొని జీవన్ముక్తుడగుటకు యత్నింపవలయుననియు, నెఱుగవలసియున్నది. ఎట్టివిషమ ఘట్టములు తటస్థించినను లెక్కింపక బ్రహ్మము నందు లీనమగు సిద్ధిని సంపాదించుకొనుడు.

దేవునందు లీనమైన అనుభవమున్నచో నుపనిషదర్థములు తమంతకుతామే సంస్మృత పండితులకు గోచరమగును. శంకర రామానుజ మధ్య బ్రహ్మం వేమన రమణ అరవింద వివేకానందాదులు భౌతిక శరీరమును విడిచిపోయిరేగాని తమంత శిష్యునినొకనినైన నుంచిపోలేదు. బ్రతికినపుడు మహాత్ముల నిర్లక్ష్యముచేసి మరణించిన పిమ్మట చింతిల్లుటే మనకలవాటయినది. కనుక వేదాంతం లక్ష్యయ్య జీవించినపుడే కొందఱయినను జగద్గురువులగుటకు ప్రయత్నించండి. వేదాంతరహస్యములు వెల్లడియగుటకు గ్రంథముల కొఱకై ధనదాతలై దైవదేశగురు సేవకులు కాండి!!